TOEKOMSTVISIE

TOEKOMSTVISIE VOOR HET BUITENGEBIED TUSSEN EPSE, JOPPE, KVDORTH, GORSSEL, EEFDE, HARFSEN EN ALMEN

VAN 'DE VIER', JULI 2022

Joppe/Eefde, juli 2022

Aan: Burgemeester en wethouders van de Gemeente Lochem, gemeenteraad, burgers, recreanten en natuurliefhebbers

Van: Bestuur van 'De Vier', koepel van vier organisaties: Omwonenden Adventure Eefde, Vrienden van de Gorsselse heide, Omwonenden Hamac en de Vereniging Tegengas.

Toekomstvisie voor het buitengebied tussen Epse, Joppe, Kring van Dorth/Dortherhoek, Gorssel, Eefde, Harfsen en Almen

In de provincie Gelderland, in de Gemeente Lochem, ligt een prachtig stuk natuur. Het strekt zich uit tussen de dorpen Epse, Kring van Dorth/ Dortherhoek, Gorssel, Eefde, Harfsen en Almen. Middenin ligt het gehucht Joppe. Dit stuk natuur is adembenemend mooi, aantrekkelijk voor bewoners, toeristen en dieren en zeer gevarieerd: het biedt bossen met oeroud geboomte, kleinschalige landbouw, een zeldzame heide, historische landgoederen, uiterwaarden, de machtige rivier de IJssel met zijn zijrivier de Berkel en ermee verbonden beken, een rijke fauna en flora. Het wordt doorsneden door historische zandwegen met fietspaden erlangs, bezoomd met veelal houten paaltjes. Die zandwegen zijn onlangs bestempeld tot Unesco erfgoed. Daar wandelend of fietsend waan je je in de negentiende eeuw, in een landschap zoals het lyrisch werd beschreven (en beschermd) door Jac P. Thijsse. Ook al stuit je op verkeersaders (de A1 in het Noorden, provinciale wegen naar het Oosten en het Zuiden), op het Twentekanaal, op de spoorwegen naar Zutphen en Deventer, op bedrijventerreinen bij Epse, Harfsen en Lochem, dat verstoort de beleving van dit befaamde enken- en coulissen landschap nog steeds niet. Dit gebied straalt rust uit, weidsheid en schoonheid. 's Nachts is het er donker en stil op het geheimzinnige geroep van uilen na. Het is een groene parel.

Maar....dit gebied staat van verschillende kanten fors onder druk. De druk komt van de toenemende behoefte aan recreatie, aan duurzame energiewinning en aan woningbouw. Die druk wordt steeds voelbaarder. Om ons heen zien wij ingrepen in de omgeving die ons

zorgen baren daar ze onomkeerbaar zijn: het rooien van oeroude bomen, het oprichten van een nieuw spierwit park van recreatiewoningen aan de weg naar Bathmen, het asfalteren van oude zandwegen, het onbeperkt toestaan van lawaairecreatie, mountainbike-routes die gepaard gaan met lawaaierige nachtelijke toertochten. Daarnaast liggen er plannen klaar die dit prachtige gebied verder zouden kunnen aantasten mochten ze ondoordacht worden uitgevoerd. In onze ogen is een visie nodig op dit gebied, die een kader biedt voor toekomstplannen, die grenzen aangeeft en deze motiveert. Wat zou beschermd moeten worden, hoe en wat kan worden ontwikkeld, welke regie zou kunnen worden gevoerd over de te nemen besluiten opdat die niet ad hoc, onder druk en in het wilde weg worden genomen. Vanuit die gedachte ontwikkelde de Rijksoverheid de *Nationale Omgevingsvisie. Duurzaam perspectief voor onze leefomgeving (NOVI).* Daaraan is de Omgevingswet gekoppeld, die per 1 januari 2023 van kracht wordt. 'De oplopende druk op de fysieke leefomgeving vraagt om scherpe fundamentele keuzes' zo lezen we in de NOVI (p. 10) en dat onderschrijven wij. De NOVI biedt het kader waarbinnen andere partijen geacht worden zich te gaan bewegen – zoals de Provincie Gelderland en de gemeente Lochem. Provincies wordt namelijk gevraagd een Provinciale omgevingsvisie te ontwikkelen (POVI) en Gemeentes kregen de opdracht een Gemeentelijke Omgevingsvisie te maken (GOVI), samen met in die regio betrokken organisaties en bedrijven.[1] Wij zijn gesprekspartner, als koepel van betrokken organisaties, en leveren bij deze een visie op de toekomst van ons gebied. Wij beperken ons in deze visie tot het aangegeven gebied tussen Epse, Kring van Dorth, Dortherhoek, Gorssel, Eefde, Harfsen en Almen met daarin Joppe. Oostwaarts gaat het verder tot aan Lochem, zuidwaarts tot aan Vorden. Veel van onze observaties gaan ook voor die gebieden op.

Aanleiding: Adventure Eefde

Aanleiding om deze visie te ontwikkelen was voor ons het langlopende proces rond de kartbaan naast de Gorsselse heide, nu geheten 'Adventure Eefde' (AE). Deze kartbaan heeft sinds 2012 een verruimde vergunning om zeven dagen per week twaalf uur per dag haar

1 Zie Factsheet Omgevingsvisie, een handreiking van de VNG aan de Nederlandse gemeentes voor het ontwikkelen van hun verplichte GOVI

bedrijf te mogen voeren waarbij een aanzienlijke geluidsbelasting op de omgeving is toegestaan. De middenin het landelijke gebied gelegen locatie van AE mag uitstoten op niveau "Industrie". Behalve geluidsoverlast produceert de baan ook stank door uitlaatgassen. De kartbaan verhuurt niet alleen eigen karts maar staat ook racen toe met particuliere benzinekarts die op aanhangers uit heel Nederland en daarbuiten worden aangevoerd, daar zwaar gemotoriseerd karten elders steeds minder wordt toegestaan. Met name deze zwaardere motorkarts veroorzaken veel geluidsoverlast. Voor het plezier van enkelen wordt hier de leefbaarheid voor alle omwonenden en vele recreanten aangetast.

Het proces van overleg tussen de Gemeente Lochem, Adventure Eefde en ons ('De Vier') is tot ons genoegen weer op gang gekomen. In het najaar van 2021 is in aanwezigheid van alle partijen een testrit uitgevoerd op de kartbaan met elektrische karts. Door AE is het voornemen uitgesproken om binnen afzienbare tijd – enkele jaren - over te gaan op elektrisch karten. Bovendien zegde men toe op korte termijn het rijden met privé benzinekarts, die het meeste lawaai maken, qua tijd sterk aan banden te willen leggen. Dat geeft ons hoop. In de verleende vergunning is als wettelijke voorwaarde opgenomen dat zodra er betere technieken beschikbaar zijn die minder overlast veroorzaken deze dienen te worden toegepast (de zogenaamde Best Beschikbare Technieken ofwel BBT). Alhoewel bij de uitgevoerde test nog de nodige praktische problemen aan het licht kwamen, bleek dat elektrisch karten op de buitenbaan technisch zeker haalbaar is.

Tegelijk ligt er nu, al sinds september 2021, een voorstel van Adventure Eefde klaar voor uitbreiding van het terrein met weilanden waarvan de agrarische bestemming gewijzigd zou moeten worden, voor het ontwikkelen van een escaperoom, een dak op de klimwand, computergameruimte, paintballveld, hogere lichtmasten en een groot parkeerterrein onder andere. In deze visienota gaan wij echter verder dan deze specifieke kwestie. Want Adventure Eefde is slechts het kanariepietje in de mijn. Het is kenmerkend voor het proces van ooit op aanvechtbare gronden verleende vergunningen, van ad hoc besluiten, van gebrek aan een toekomstvisie. Vandaar deze bijdrage.

Wat zou beschermd moeten worden?

Wat beschermd zou moeten worden zijn de fraaie bossen, de open velden, de flora en fauna, de landgoederen, de historische boerderijen, de zandwegen, de stilte, de schone lucht, de duisternis 's nachts. Beschermen doe je door te beseffen hoe zeldzaam kwaliteitsvol deze leefomgeving is. Door ervan te genieten, door eraf te blijven en door waar noodzakelijk onderhoud te plegen (onderhoud van wegen, bomen en landerijen, begrazing van open heide, monumentenzorg, actief ondersteunen van ondernemers die willen overgaan naar meer natuur-inclusieve vormen van landbouw, faciliteren van publieksgerichte biologische tuinderijen, kritisch beheersen van automobiliteit en het verlenen van daarbij passende vergunningen). Door na te denken, niet alleen over behoud maar ook over mogelijke uitbreiding van dit kwetsbare kapitaal, dat niet alleen bedreigd wordt maar met passende aanpak juist kan groeien.
In dit gebied is heel veel mogelijk en het gebied leeft volop, qua wonen, landbouw, werk en recreatie. Die functies zijn echter tegelijk potentieel bedreigend. OF juist ondersteunend voor dit gebied, dat ligt dus maar aan de gevolgde aanpak.
Onze visie ligt vooral op het terrein van recreatie en daarmee verbonden natuur. Daarop richten we ons dus hoofdzakelijk.

Mogelijke vormen van recreatie

Dit gebied kent vele vormen van recreatie die prima samengaan met het behoud ervan. Bijvoorbeeld: wandelen, joggen, fietsen (al dan niet elektrisch), paardrijden, mennen met paard en wagen, vogels kijken, natuureducatie in de vrije natuur en op de diverse landgoederen waar publieksgericht biologisch geboerd wordt, boomklimmen, survivallen, groepsgewijs mediteren, kortom stille natuurbelevingen. Deze worden ondersteund door passende horecavoorzieningen en overnachtingsmogelijkheden die het wandelen etc. aantrekkelijk maken voor langere tochten en langer verblijf. Sommige vormen van recreatie tasten echter de stilte, de schone lucht en de natuur aan: lawaairecreatie zoals openluchtconcerten, racen met benzinekarts, rijden met quads of crossmotoren op zandwegen en

Kaart Ecologische Hoofdstructuur 2007

ongeleid mountainbiken zitten de bovengenoemde stillere vormen van recreatie in de weg. Lawaai is daarbij de meest onderschatte vorm van milieuvervuiling.[1]

Dit is een toekomstvisie: we kijken vooruit naar komende ontwikkelingen en hoe die in de gewenste richting te laten lopen. Onze insteek is dezelfde als die van het *Dorpsplan 2016-2026, Harfsen/Kring van Dorth: Samen bouwen aan leefbaarheid,* dat we willen aanvullen vanuit het natuur/recreatieperspectief. Ook oriënteerden we ons op de *Visie recreatie en Toerisme* van de Gemeente Lochem van april 2019, waarop we eveneens een aanvullende en kritische blik werpen. Hetzelfde geldt voor de 'houtskoolschets' *Omgevingsvisie, Wonen en leven in 2030* van de Gemeente Lochem van november 2021. De Nationale Omgevingsvisie (NOVI) en de Gelderse Provinciale Omgevingsvisie (POVI) vormden bovendien een kader en een bron van kennis.

Het is duidelijk dat de behoefte aan recreatie overal toeneemt en dat het toerisme komende decennia alleen nog maar sterker zal gaan groeien. In twee eerstgenoemde nota's wordt dat zelfs omarmd: per jaar vloeit er €42 miljoen naar de gemeente Lochem, dat relatief het hoogste aandeel toerisme van de Achterhoek heeft (16%). De sector is verantwoordelijk voor 8% van de werkgelegenheid. De gemeente Lochem exploreert in haar *Visie recreatie en toerisme* de mogelijkheden tot kwaliteitsverbetering en groei. Want 'Lochem is wat achteropgeraakt', zo wordt ruiterlijk erkend in die nota. Lochem is blijven steken bij de vanouds bekende losse highlights en doet te weinig aan publiciteit. Het onderhoud en de uitbouw van wandel- en fietspaden laat te wensen over, de waterrecreatie is niet goed ontwikkeld, zo lezen we. (Daarbij worden alleen IJssel en Berkel genoemd, terwijl ook op en langs het Twenthekanaal legio mogelijkheden liggen). De consument zoekt duurzaamheid, stelt de gemeente, daar zijn we het helemaal mee eens. Toch is duurzaamheid eerder een kreet dan een doordacht basisprincipe in de nota. Bij het nadenken over het aantrekken van evenementen en muziekfestivals wordt over de plek(ken) waar die zouden moeten plaatsvinden

1 Zie het Europese rapport https://www.eea.europa.eu/nl/articles/geluidshinder-is-een-groot-probleem.

bijvoorbeeld niet doorgedacht. Gesteld dat men tienduizend bezoekers naar een festival kan aantrekken, waar parkeren die dan? Hoe concurreren grootschalige lawaaierige evenementen dan met de kernkwaliteiten van schoonheid en stille natuurbeleving in het gebied? De nota constateert het ontbreken van mogelijkheden van *indoor*-recreatie in de gemeente Lochem. Daar zou een ondernemer mee bezig zijn. Wij nemen aan dat hier de heer Bleumink van Adventure Eefde wordt bedoeld. Maar ook bij een indoor-recreatie-faciliteit is het belangrijk te garanderen dat het lawaai *binnen* blijft en dat de verkeersstromen in dusdanige banen worden geleid dat ze geen natuurruimte opslokken. Ook is het de vraag waarom een indoor-recreatiecentrum met bijbehorende gebouwen in het buitengebied zou moeten staan, dat juist geschikt is voor *outdoor*-recreatie. Maar verder valt het woord kartbaan nergens en daarmee wordt de problematische realiteit van een herriemakende buiten-kartbaan midden in een natuurgebied ontkend. Toch zit die het zo gewenste duurzame toerisme in de weg. Dat conflict dient onder ogen te worden gezien. Het beleid van rijk, provincie en gemeente is in dezen ronduit tegenstrijdig geweest. In het kort: Begin jaren 90 werd de Gorsselse Heide opgenomen als kerngebied van de Ecologische HoofdStructuur (EHS). Het Rijk stelde koopplicht in voor gebieden grenzend aan de EHS, met de bedoeling het natuurgebied uit te breiden. De Graafschap werd benoemd als nationaal landschap met kernkwaliteit, in het bijzonder vanwege het kenmerkende waterhuishoudingssysteem. De Provincie volgde deze visie: Gedeputeerde Staten wezen de Gorsselse Heide meermaals aan als te beschermen *Parel van Gelderland.* De nieuwe Gemeente Lochem noemde zichzelf meteen bij de gemeentelijke herindeling van 2005 de *Groene Graafschap Gemeente.*
Des te onbegrijpelijker dat dezelfde Provincie op 21 juli 2004 een vergunning verleende aan Karting Eefde, midden in de *Parel van Gelderland* gelegen, om de gemotoriseerde recreatie flink op te voeren. Om het conflict met de ligging van de baan in de EHS weg te poetsen haalt Gedeputeerde Staten de kartbaan eind 2004 uit de EHS, zodat deze er ineens niet langer *in* maar *naast* lag. In 2009 verleende de Provincie een ruimere milieuvergunning aan de kartbaan, in 2011-2012 gaf de gemeente Lochem de kartbaan op haar beurt een *nog* ruimere omgevingsvergunning.
De gemeente is dan onderdeel van het probleem geworden: sollen met het eigen beleid en het uitdelen van vergunningen die daar haaks op staan. Want in 2009 heeft Lochem

opdracht gegeven tot het opstellen van de *Landschapsontwikkelingsvisie van de gemeenten Bronckhorst- Lochem- Zutphen*. Een aantal doelen die in dit hoopgevende plan werden gesteld zijn daadwerkelijk uitgevoerd met schitterend resultaat - het laten meanderen van de Berkel in een groot gebied rondom Almen bijvoorbeeld. Ons gebied wordt daar 'Boskamers' genoemd en de ontwikkelingsvisie is gericht op behoud van natuur en karakteristieke zandwegen. Geadviseerd wordt om er EXTENSIEVE vormen van toerisme te accommoderen, wandelen, fietsen, mennen en paardrijden dus - en de landgoederen Huis 't Joppe van Huize Dorth een goede plek te geven. Het met de vergunning van 2011-2012 verhoogd te produceren lawaai is daar op geen enkele manier mee te rijmen. En het INTENSIEVE recreatiepark dat Adventure Eefde nu voor ogen staat zou er ook totaal niet in passen. Ondanks het feit dat dit in 2009 als beleid door de raad werd *aangenomen* deelde de gemeente nieuwe vergunningen uit. Intussen vecht de buurt tot op de dag van heden telkenmale de laatste vergunning aan. Wat daarin vanaf 2014 wordt bereikt is een 'stand still' overeenkomst: de kartbaan mag niet uitbreiden tenzij de buurt daarin toestemt. De prijs voor deze stand still is al tien jaar lang vrijwel onbeperkte herrie. Anno 2022 is het herrieprobleem in principe oplosbaar geworden omdat elektrisch karten via de BBT-regel kan worden opgelegd aan de wedstrijdkarts. Dat verkleint het probleem aanzienlijk. Maar het is tot op heden niet gebeurd.

Het is nodig te anticiperen op veel grotere aantallen toeristen, niet alleen bij nieuw te ontwikkelen bouwstenen van de 'beleveniseconomie', ook bij die recreatievormen die er al zijn en die op zich niet conflicteren met de te beschermen waarden. Wat te doen wanneer honderden auto's naar de Gorsselse heide rijden omdat honderden wandelaars tegelijkertijd dat ene rondje Gorsselse heide willen lopen? Wanneer de elektrische fietsers elkaar van de sokken rijden? Wanneer groeiende aantallen mountainbikers hun eigen paden gaan mijden omdat het daar te vol wordt? Wij denken: laat de recreanten vooral komen, maar leid ze in gewenste banen. Op zich is de groei van de recreatiefunctie goed nieuws voor cafés en restaurants, voor hotels en bed-and-breakfasts, verhuurders van recreatiewoningen, voor de middenstand in de gemeente Lochem en omliggende steden. Maar richt het gebied erop in, ten eerste door het *volledig te benutten* en ten tweede *door het groter te maken*. Focus

niet alleen op de bekende highlights. Ontwikkel de potentie ook in aanliggende regionen zodat er grotere aantallen recreanten kunnen komen.

Hoe?

Door het doorlichten van het bestaande wandelpadennetwerk, dat zich nog te vaak concentreert op een paar highlights. Bijvoorbeeld de Gorsselse Heide, waar de bewegwijzering leidt naar het rondje hei waar iedereen dan zijn/haar kringetjes draait. Dat gaat best goed, nu nog, maar wordt binnen afzienbare tijd echt te druk. Nu al is het op mooie dagen een komen en gaan -van auto's over de stoffige zandpaden, en worden er grote aantallen auto's langs de weg geparkeerd. De omliggende bossen en zandpaden zijn net zo aantrekkelijk maar daar worden geen wandelaars heen getrokken omdat een adequate bewegwijzering ontbreekt. Als je er toch gaat wandelen loopt een mooi pad ineens uit op een geploegd veld, of je loopt dood op het huisjespark Calluna c.q. de Huurne. Daar kan een pad omheen: dan wordt het hele bos buiten de Reeverweg een wandelbos. Betrek de Zomerdijk erbij. Wie over zandwegen wil wandelen vanaf de Elzerdijk naar Eefde of Zutphen – het kan allemaal – verzandt in een doolhof. Wie vandaar wil wandelen naar het landgoed Joppe moet ook de weg weten (door bospaden en prachtige lanen) anders beland je op minder aantrekkelijke rechte wegen. Het gebied tussen de provinciale weg van Epse naar Laren en de A1 is nauwelijks voor wandelaars ontsloten, terwijl het mooi is als je 1 kilometer van de A1 wegblijft. Van de potentie van het mogelijke wandelgebied wordt met andere woorden nog geen kwart echt benut. Ondertussen behaalde Lochem wel de titel 'Wandelgemeente van het jaar'. Die titel is binnen mede omdat de wandeling niet door de Gorsselse hei werd geleid, waar de jury het motorgeronk van de kartbaan niet zou geappreciëerd zou hebben. In 2026 mikt Lochem ook op de titel fietsgemeente van het jaar. Dat kan alleen maar lukken als de route in wijde kring rondom de Gorsselse Heide voert. Hoewel er ook positieve ontwikkelingen zijn – de nieuwe wandelpaden door de weilanden rondom Almen, de aanpak van de nu weer meanderende Berkel waarlangs verbindende paden lopen, de huidige ontwikkeling van een 22 kilometer lang Larens Klompenpad – is er veel meer mogelijk. Dit punt wordt ook gemaakt in de eerdergenoemde gemeentenota *Visie, recreatie en Toerisme* evenals in

het *Dorpsplan 2016-2026*. Zie ook www.wandelknooppunt.nl voor een beschrijving van het ratjetoe aan de niet op elkaar aansluitende wandelingen en bewegwijzeringen. Maar nog urgenter is het die zo voor de hand liggende en uitgelezen vormen van natuurrecreatie (wandelen en fietsen) te beschermen tegen lawaai en stank, die het gebied als wandel- en fietsparadijs direct en definitief uit de markt prijzen.

Behoud van bestaande zandwegen heeft bij dit alles eveneens topprioriteit. Versteen of asfalteer ze niet. Ze *leven* als ze worden gebruikt door wandelaars, fietsers en ruiters, door aanwonenden en door landbouwers. Ze *gaan dood* bij gebruik door autoverkeer. Dit betekent dat het rijden met auto's op deze wegen moet worden ontmoedigd. Leid auto's via richtingborden zoveel mogelijk via al bestaande verhardingen. Een voorbeeld: Adventure Eefde ligt aan Elzerdijk 44. Bewegwijzering over asfalt kan dan het best gaan via de geasfalteerde Dortherdijk, afslag naar (verharde) Reeverdijk, bij de kruising links afslag (zandweg) Elzerdijk. Dan wel van uit de geasfalteerde Harfsensesteeg de Elzerdijk op, waarvan het deel tot bovengenoemde kruising al verhard is. Op die manier voert de toegang slechts 800 meter over een zandweg, zonder belasting (stof, geluid en uitstoot) voor de weinige aanwonenden. Die route is een derde korter dan die vanaf de Zessprong, waar bovendien veel aanwonenden er last van hebben, evenals de wandelaars die vanaf de Zessprong naar de heide moeten lopen. De zandwegen Deventerdijk, Gerrit Slagmanstraat, Reeverdijk tot aan de verharding en het grootste deel van de Elzerdijk blijven dan ook vrij van autoverkeer. Het aanbrengen van een afsluiting in de Elzerdijk na afslag naar de Gerrit Slagmanstraat zou het meest effectief zijn.

Intussen zijn veel fietspaden langs zandwegen te smal geworden. Het zou aanbeveling verdienen de autoruimte te versmallen ten gunste van de wandelaars en fietsers, die ook hetzelfde pad al delen. De huidige brede zand-autobaan nodigt uit tot stofwolkend hard rijden, terwijl de fietsers niet naast elkaar kunnen rijden noch tegemoetkomers en wandelaars ruimte kunnen geven. Het uitwijken moet dan moeizaam door het mulle zand of over een hobbelige grasbult heen en terug over het autogedeelte: die ruimteverdeling geeft een verkeerd signaal. In grote steden als Amsterdam is een aantal doorgaande straten in de stad al omgebouwd tot 'auto te gast' straten, met minder en langzaam rijdende auto's en fietspaden die de helft van de straat innemen.

Ruimtelijke ordening, vermijden van lawaai, duurzaamheid

Bij alles moet worden nagedacht over ruimtelijke ordening, vermijden van lawaai, natuurbehoud en duurzaamheid. Cruciaal is de A1, de verkeersader die het gebied aan de noordzijde begrenst. Daar is al licht en lawaai, dag en nacht. Dat biedt paradoxaal genoeg ook een kans. Alles wat nog lawaai maakt – motorcrossen, wedstrijdkarten met benzinemotoren, rijden met quads, popmuziekfestivals, zou je daarlangs kunnen concentreren. De gebieden die naast de A1 liggen zijn als natuur al verloren, door het lawaai en de stikstof depositie. De bedrijventerreinen die er al langs liggen zijn voor natuurbeleving niet langer aantrekkelijk. Dus alles wat niet fraai is om te zien, wat lawaai maakt en wat je kwijt wilt leg je naast de A1, dan wel op bestaande bedrijventerreinen die voor de natuur al verloren zijn. Met windturbines en (recentelijk) zonnepaneelvelden wordt dit al gedaan. De grote parkeerterreinen die benodigd zullen zijn om toeristen te trekken leg je zo dicht mogelijk naast de A1, langs de op- en afritten – bij daar te vestigen garages, onderhoudsbedrijven, caravanverkopers. Dit verenigt bereikbaarheid met onzichtbaarheid.
Steeds belangrijker zal namelijk worden de vraag hoe ver je auto's wilt laten doordringen tot het natuurgebied. Aanleg van grote nieuwe parkeerterreinen *in* het gebied is geen goed idee. De terreintjes die er nu zijn – bij de kerk in Joppe, bij de Zessprong, langs de randen van de zandwegen Deventerdijk en Elzerdijk - staan bij goed weer meestal al vol. Beter gebruik kan worden gemaakt van meer excentrisch gelegen bestaande parkeerterreinen van waaruit wandel- en fietspaden naar de natuur kunnen leiden. De industrieterreinen van Epse en Harfsen bieden ruimte, evenals het meestal lege kerkplein voor de Coop Eefde. Een voorbeeld van hoe het kan biedt het landgoed rondom het Kröller Müllermuseum op de Hoge Veluwe, waar men vanuit het parkeerterrein door de natuur naar het museum wandelt of er met (gratis) fietsen heen fietst.

Een groot nieuw parkeerterrein aanleggen bij Adventure Eefde om ook te dienen voor de opvang van de natuurbezoekers – volgens een door AE bij de gemeente neergelegd voorstel – lijkt ons in zeer strijd met de gewenste ontwikkeling, evenals het voorstel de bestaande lichtmasten daar enorm te verhogen, met de bedoeling tot 's avonds laat open te

kunnen blijven.[1] Dat onttrekt terrein aan de natuur, het leidt tot uitstoot, blikvervuiling en lichtvervuiling: kunstlicht schaadt zowel insecten als vogels en vleermuizen. Dat kan anders. Alternatief zou bijvoorbeeld zijn om voor de recreant een niet te groot parkeerterrein aan te leggen op of bij de kruising van Reeverdijk en Elzerdijk, waar de verharding ophoudt. Daar heeft men toegang tot de wandelpaden rond de Gorsselse Heide zonder er over zandwegen heen te hoeven rijden.

De oplossing voor het karten met verbrandingsmotoren is, als in het begin al gezegd, onder handbereik als er werk wordt gemaakt van het terugdringen van privékarts en het overschakelen op elektrisch karten in de baan naast de Gorsselse Heide. Dat tast de natuur niet langer aan en houdt de lawaaioverlast beperkt. Duidelijk is inmiddels geworden dat elektrisch karten voor de liefhebbers wel degelijk sportief aantrekkelijk is door de mogelijkheden van snel optrekken en te behalen hoge snelheden. De aandacht wordt dan in deze sport verlegd van het plezier in herrie, van het 'oerend hard' gevoel naar plezier in technisch vernuft en snelheid. Eenzelfde redenering geldt voor het motorcross circuit Hamac, waarbij we willen aantekenen dat Hamac het lawaai zeer beperkt houdt (twee middagen per week en in de drie zomermaanden wordt niet geracet) en goed contact houdt met de omwonenden. Maar ook motorcrossen kan elektrisch. Toekomstgericht denkend kunnen de huidige Hamac en Adventure Eefde worden getransformeerd naar arena's voor het nieuwe elektrisch rijden. Innovatie is het sleutelwoord. Je kunt er proefritten maken, allerlei vormen van elektrisch vervoer uitproberen, auto's en fietsen aan laadpalen leggen, een fabriek bekijken voor elektrische fietsen en andere innovatieve voertuigen. Dat maakt het dorp aantrekkelijk en toekomstbestendig. Dat bus 56 is opgeheven is een gotspe. Laat lijn 56 weer rijden als deel van een netwerk aan elektrische bussen, desnoods belbussen, die dan meteen ook de Zessprong en Adventure Eefde kunnen aandoen zodat wandelaars niet langer zijn aangewezen op de auto.
Elektrisch vervoer behoort dan bij het imago van de gemeente Lochem. Het wordt het visitekaartje van de regio. Elektrisch vervoer brengt de gasten van de parkeerterreinen rondom

1 Nederland is al een van de meest lichtvervuilde landen, tot schade van vogels, insecten en mensen. Zie Melle Meijer, 'Mag het wat donkerder?' in De Volkskrant van 20 november 2020

naar de natuurgebieden, de terrassen en hotels, de landgoederen en de publieksgerichte biologische tuinderijen als De Nieuwe Aarde en de Velhorst. Elektrisch varen wordt ook de norm in de waterrecreatie.

De Nationale Omgevingsvisie (NOVI), Gaaf Gelderland (POVI) en Gelders Natuurnetwerk

De Nationale Omgevingsvisie stelt het kader voor de Omgevingswet die 1 januari 2023 zal ingaan. Onder prioriteit 4 – 'toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied' – lezen we veel behartenswaardigs over de doelen die het Rijk stelt. Het Rijk wil het bestaande natuurareaal vergroten – vanaf 2011 en vóór 2027 wil men 80.000 hectare extra natuur inrichten - en de kerngebieden robuust met elkaar verbinden (p. 36). Het NatuurNetwerk Nederland (voorheen EHS) blijft zich uitbreiden. Er komt een Nationaal Programma Landelijk Gebied, bedoeld om de (Europese) Natura 2000-gebieden te versterken. Wie de Provinciale Omgevingsvisie (de POVI *Gaaf Gelderland*) bekijkt vindt in de *Bijlage Kernkwaliteiten Gelders Natuurnetwerk en Groene Ontwikkelingszone* alle waardevolle natuur in Gelderland gedetailleerd in kaart gebracht en beschreven. Wie inzoomt op het gebied rondom de Gorsselse Heide ziet daar het stukje kartbaan omringd door donkergroene bestaande natuurgebieden die al behoren tot het NNN. Daartussen liggen tal van lichtgroene 'Ontwikkelzones'. Wie daar iets wil moet de gemeente erbij betrekken, opdat plannen voor de Groene Ontwikkelzone harmoniëren met de kernkwaliteiten van het Gelders Natuurnetwerk. De milieucondities die noodzakelijk zijn voor het voortbestaan van de natuur worden daar nog eens opgesomd:

- ecologische samenhang
- stilte
- duisternis
- openheid
- rust

Er liggen onzes inziens kansen om de Gorsselse Heide niet langer dat ene geïsoleerde pa-

reltje te laten zijn, maar te integreren in een veel groter natuurgebied, waar biodiversiteit kan bloeien, waar rustig landelijk wonen, duurzaam boeren en beheren, winnen van zonne-energie op daken kan samengaan met transformatie van de terreinen van stoppende boerenbedrijven tot ruimte voor *tiny houses,* dan wel tot woonerven. Dat alles kan samengaan met stille natuurbeleving annex recreatie. 'Combineren' is een van de NOVI-principes. Ziedaar.

De doorontwikkeling van Adventure Eefde

Zoals aangegeven vragen wij de Gemeente Lochem haar visie te geven op de toekomst van het door ons allen zo gewaardeerde en bijzondere landelijke gebied. Dit is sowieso al haar opgave. Voor de inwerkingstelling van de Omgevingswet (per 1 januari 2023) moet elke gemeente een omgevingsvisie opstellen als toetsing voor nieuwe vergunningen. De Lochemse 'houtskoolschets' *Omgevingsvisie. Wonen en leven in 2030* van 18 november 2020 stemt ons hoopvol. Daarin lezen we onder het hoofd 'toerisme en recreatie' dat 'rust en ruimte' de kernkwaliteiten zijn en blijven: 'in Lochem kom je om te wandelen of om te fietsen: gebieden met kwetsbare natuur worden ontzien, of er kunnen alleen recreatieve activiteiten plaatsvinden die geen schade aan de natuur aanrichten.'
Onder het hoofd 'Goede gezondheid' lezen we: 'Voor enkele milieufactoren is de invloed van de leefomgeving op gezondheid bekend, zoals geluidsoverlast en geur. We richten ons voor luchtkwaliteit en geur op de woonomgeving. Geluid is heel belangrijk voor de kwaliteit van de woonomgeving. Door grote bedrijvigheid te concentreren op de bedrijventerreinen in de kern Lochem, beperkt de geluidshinder zich tot deze locatie. We monitoren nadrukkelijk de geluidniveaus en toetsen op de vastgestelde geluidwaarden.'
In het verleden hebben zowel de Provincie als de Gemeente, vaak tégen de eigen beleidsdoelen in, vergunningen verleend aan bedrijven wier uitstoot en lawaai niet meer van deze tijd zijn, temeer daar ze ook nog gevestigd werden op daartoe ten enen male ongeschikte locaties. De Omgevingswet gaat instrumenten bieden voor een beter gebruik van de schaarse ruimte en de schaarse natuur en voor het omgaan met dat soort erfenissen uit het ver-

leden. Adventure Eefde is een boeiende casus voor wat de Omgevingswet vermag. Als 'De Vier' denken wij graag mee, vandaar deze voorzet. Pas middels zo'n toekomstgerichte totaalvisie wordt het mogelijk naar een doorontwikkeling van Adventure Eefde te kijken. Welke vormen van recreatie kunnen tegelijkertijd de kernwaarden van het gebied intact laten? We zijn benieuwd hoe de definitieve Lochemse Omgevingsvisie zich zou kunnen verhouden tot het boven geschetste perspectief en kijken uit naar nader overleg.

Met vriendelijke groet
'De Vier'

Dirk Kunst (Omw AE): djpkunst@gmail.com/ 06-13186264
Maaike Meijer (TG): maaikem@icloud.com/ 06-13482439
J. van Stiphout (Omw AE): j.v.stiphout@planet.nl
Luc Jonker (Omw Hamac) luc@lucjonker.nl; 06-55300574
Ben Rutenfrans (VVGH): benrutenfrans@hotmail.com
Magda Bolt (TG): magdabolt@planet.nl

Contactpersonen: Meijer, Jonker en Kunst

Deze toekomstvisie werd in maart jl al gedeeld met Adventure Eefde in de personen van Dhr Bleumink en zonen. Tevens met Wim Haverkamp (Hoofd bestuur en Organisatie), Sander Hofland (Omgeving en handhaving), Igor Vlaar (Ruimtelijke ordening) tijdens een overleg op 24 maart 2022. Deze bijgestelde versie is voor B&W, Gemeenteraad van Lochem, omwonenden, betrokkenen en pers.
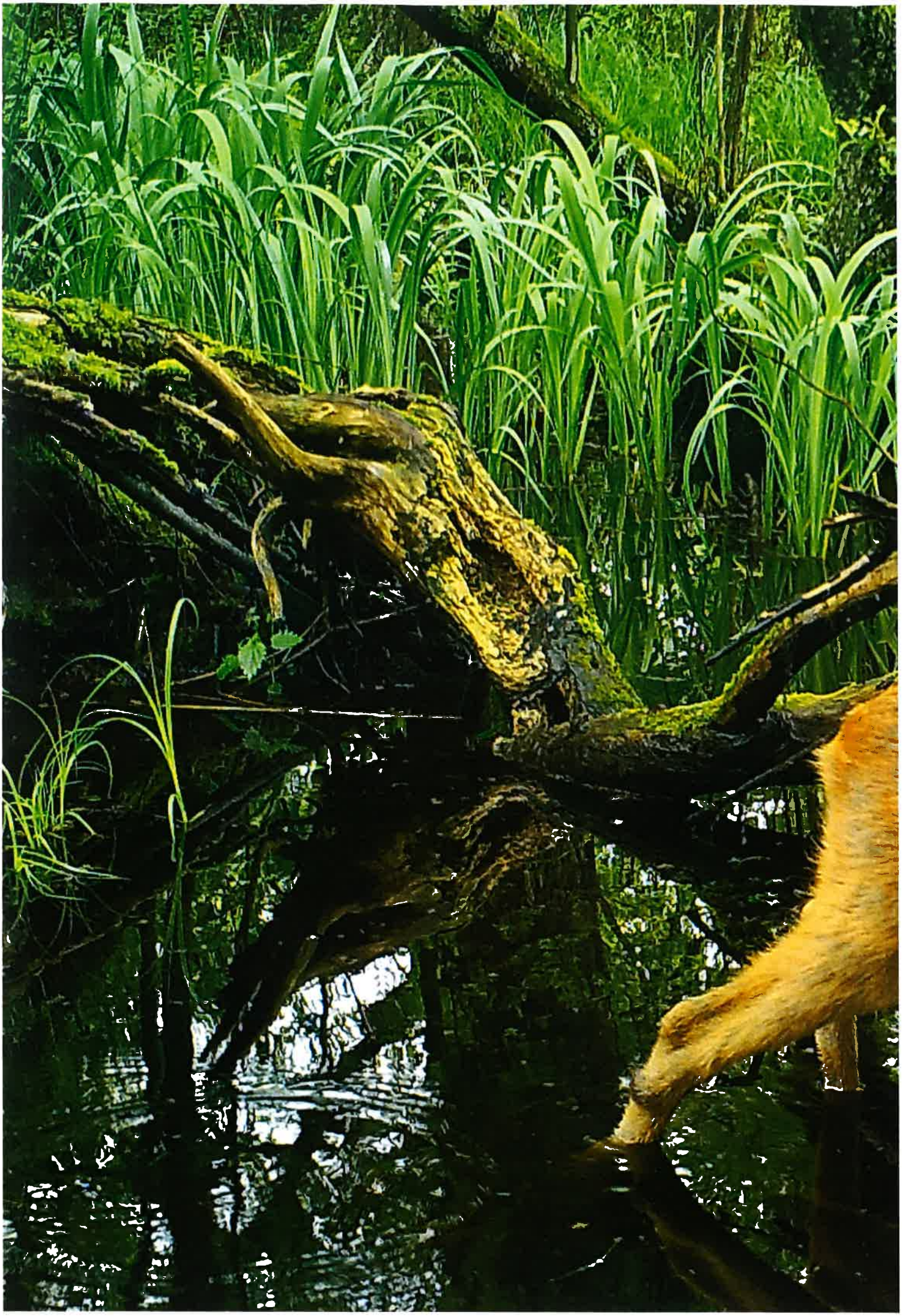
Alle foto's zijn van Dorian Hiethaar tenzij anders vermeld
Ontwerp flyer: Anneke Heinz